

**2001 YILI ANAYASA DEĞİŞİKLİKLERİ
ÇERÇEVESİNDE MİLLİ GÜVENLİK VE İNSAN
HAKLARI İLİŞKİSİ**

**(THE RELATIONSHIP BETWEEN NATIONAL SECURITY
AND HUMAN RIGHTS AFTER THE CHANGE OF CONSTITUTION
IN 2001)**

Prof. Dr. Hasan TUNÇ (*)

ÖZET

Özellikle soğuk savaş sonrasında ön plana çıkan milli güvenlik kavramı, Birleşmiş Milletler başta olmak üzere bir çok yerde yerini insan güvenliğine, dolayısıyla insan haklarına bırakmış durumdadır. Bunun anlamı, bundan böyle, insan hakları ve temel hürriyetleri ile ilgili hiçbir şeyin sadece bir iç hukuk sorunu olarak görülemeyeceğidir.

Anayasa'nın 13. maddesinde, 2001 yılında 4709 sayılı yasa ile yeni şekil verilmeden önceki haliyle temel hak ve hürriyetlerin "genel sınırlandırma sebepleri"ne dayanılarak sınırlandırılabilirdiği hükme bağlanmıştı. Oysa, sözkonusu değişiklikte birlikte genel sınırlama sebepleri ve bu arada "milli güvenliğin korunması", madde metninden çıkarılmıştır. Bu durumda Anayasada belirtilen temel hak ve hürriyetler, sadece ilgili maddelerinde belirtilen özel sebeplerle sınırlandırılacaklardır. Yapılan bu değişiklikte 13. madde temel hak ve hürriyetler açısından sınırlama hükmü olmaktan öte bir koruma hükmü haline getirilmiştir.

SUMMARY

The human rights and personal security became more important than national security after the cold war. Because of this, anything related with human rights cannot be thought just a problem of domestic law.

It was possible to restrict the human rights based on "general restriction reasons" before changing the article 13. of the Constitution in 2001 with the act of 4709. By the mentioned change, "general restriction reasons", meanwhile "national security" were removed. Now, it is possible to restrict the human rights based on just the reason of restriction which existed at the article that connected with the particular human right. This change made the article a protective rule.

2001 YILI ANAYASA DEĞİŞİKLİKLERİ ÇERÇEVESİNDE

“MİLLİ GÜVENLİK VE İNSAN HAKLARI” İLİŞKİSİ

İnsan hakları, çevre, nüfus, yoksulluk ve açlık ve aynı zamanda uyuşturucu kaçakçılığı, nükleer silahların ve uluslararası terörizmin yayılması dünya gündeminde önemli rol oynayan konuların başında gelmekte, hiç kuşkusuz insan hakları bu konular sıralamasının en şerefli yerini işgal etmektedir.⁷⁴ Özellikle, soğuk savaş sonrasında ön plana çıkan ve tüm insanlığı ve teker teker insanları ilgilendiren sorunların arasında milli güvenlik kavramı, Birleşmiş Milletler başta olmak üzere bir çok yerde yerini insan güvenliğine, dolayısıyla insan haklarına bırakmış durumdadır. Konu “insan hakları” ya da “insan güvenliği” olduğunda milli sınırlar anlamını yitirmekte, uluslararası hukuk, yapılanların “milli güvenlik” gerekçesiyle meşrulaştırılması yöntemini artık tanımamaktadır.⁷⁵ Ülkemiz de, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini onaylamakla, bu sözleşmede yazılı hak ve özgürlükleri kendi vatandaşlarına da tanımak ve iç hukukunda sözleşme hükümleri doğrultusunda gerekli düzenlemeleri yapmak konusunda uluslararası bir yükümlülük altına girmiştir. Doktrinde de belirtildiği gibi “bunun anlamı, bundan böyle, insan hakları ve temel hürriyetler ile ilgili hiçbir şeyin sadece bir iç hukuk sorunu olarak görülemeyeceğidir.”⁷⁶

Milli güvenlik kavramı, siyasi ve ekonomik yönlerinin yanında hukuki içeriği olan bir kavramdır. Milli güvenlik kavramı uluslararası ve iç hukuk metinlerinde yer almakta ve anayasalarda bir özgürlük sınırlama nedeni olarak düzenlenmektedir. Özgürlüklerin sınırlanmasının, özellikle kamu hukukunun ilgilendiği en önemli konulardan biri olmasının yanı sıra, kişi hak ve özgürlüklerine devletten ve diğer kişilerden gelen müdahalelerin türü ve bu müdahalelerin doğurduğu hukuki ve fiili sonuçlar ile bu müdahalelerin yargı denetimine konu olması, milli güvenlik kavramının hukuki yönden de incelenmesini gerekli kılmaktadır.⁷⁷ Milli Güvenlik, tanımlanması oldukça zor bir kavram olmakla birlikte, kısaca, “bir ülkenin iç ve dış tehlikeden korunabilmesi” şeklinde tanımlanabilir.

1982 TC Anayasasının 03.10.2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanunla* yapılan değişiklikten önceki 13. maddesinde, temel hak ve hürriyetlerin, Devletin milleti ve ülkesiyle bölünmez bütünlüğünün, milli egemenliğin,

⁷⁴ (*) Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Anayasa Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

KIMCHE David'den naklen: **ÇANDAR Cengiz**: ‘Ulusal güvenlik’ ve Sharon’a kucak açmak (1), Yeni Şafak, 07.08.2001.

⁷⁵ **ALTINAY Ayşe Gül**: Milli güvenlikten insan güvenliğine, Radikal, 12.08.2001.

⁷⁶ **Danıştay** 5. D., E.1986/1723, K..1991/933, KT: 22.05.1991, DD, Yıl: 22, S.84-85, 1992, sh. 326 327.

⁷⁷ **AKGÜNER Tayfun**: 1961 Anayasasına Göre Milli Güvenlik Kavramı ve Milli Güvenlik Kurulu, İÜSBF Yayını, İstanbul-1983, S.VII, sh. 60-61.

* 17 Ekim 2001 tarihli ve 24556 mükerrer sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır

Cumhuriyetin, milli güvenliğin, kamu düzeninin, genel asayişin, kamu yararının, genel ahlakın ve genel sağlığın korunması amacı ile ve ayrıca Anayasanın ilgili maddelerinde öngörülen özel sebeplerle, Anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olarak kanunla sınırlanabileceği hükme bağlanmıştı. Bütün hak ve hürriyetler için geçerli, yani genel nitelikte olan ve milli güvenliğin korunmasının da aralarında bulunduğu bu nedenlerden herhangi birisi, tek başına yahut birkaçı bir arada, belli bir hak ve hürriyetin sınırlanmasına meşru gerekçe teşkil etmekteydi. Gerek Danışma Meclisinin, gerek Milli Güvenlik Konseyinin gerekçelerinde de açıkça belirtildiği gibi,⁷⁸ bu genel sınırlama sebepleri, temel hak ve hürriyetlerin tümü için geçerli olacaktır.⁷⁹ Temel hak ve hürriyetlerle ilgili bir maddede o hak ve hürriyet için hiçbir sınırlama sebebi öngörülmemiş olması o hak ve hürriyetin hiçbir nedenle sınırlanamayacağı anlamına gelmemekteydi. Genel nitelikli bu sınırlama nedenlerinin herhangi bir hak ve hürriyet konusunda uygulanabilmesi, bunların o hak ya da özgürlüğe ait maddede ayrıca öngörülmüş olması gibi bir koşula bağlı değildi.⁸⁰

17 Ekim 2001 tarihli ve 24556 mükerrer sayılı Resmi Gazetede yayımlanan, 03.10.2001 tarihli ve 4709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanunun 2. maddesiyle, Anayasanın 13. maddesi, “Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve laik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz” şeklinde değiştirilmiştir. Böylelikle genel sınırlama sebepleri ve bu arada “milli güvenliğin korunması”, madde metninden çıkarılmıştır. Bu durumda Anayasada belirtilen temel hak ve hürriyetler, sadece ilgili maddelerinde belirtilen özel sebeplerle sınırlandırılacaklardır.⁸¹ Yapılan bu değişiklikle 13. madde temel hak ve hürriyetler açısından bir koruma hükmü haline getirilmiştir.⁸² Bununla birlikte, Anayasanın yine aynı Kanunla değiştirilen

⁷⁸ **ÖZBUDUN Ergun:** *Türk Anayasa Hukuku, Gözden Geçirilmiş 6. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara-2000, sh.101*

⁷⁹ 13. madde gerekçesi: **AKAD Mehmet-DİNÇKOL Abdullah:** *1982 Anayasası, Madde Gerekçeleri ve Maddelerle İlgili Anayasa Mahkemesi Kararları*, Alkım Yayınevi, İstanbul-1998, sh.71-73; **GÖZLER Kemal:** *Anayasa Değişikliği Gerekli mi? 1982 Anayasası İçin Bir Savunma*, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa-2001, sh.8; **GİRİTLİ İsmet, BİLGİN Pertev, AKGÜNER Tayfun:** *İdare Hukuku*, DER Yayınları, İstanbul-2001, sh.47.

⁸⁰ **Anayasa Mahkemesi**, E.1985/21, K.1986/23, KT: 06/10/1986, AMKD, S.22, sh.223-224.

⁸¹ **GÖZLER Kemal:** *Anayasa Değişikliği Gerekli mi?*, sh.10.

⁸² 1982 Anayasasının 13. maddesinin bir koruma hükmü şeklinde düzenlenmesi yerinde bir değişiklik olmuştur. Şöyle ki; “bir hak ve özgürlük sadece ilgili maddesinde gösterilen özel neden(ler) ve amaç(lar)la sınırlandırılmalıdır. Bazı hak ve özgürlüklerin içeriği sınırlama kabul etmez. Bunlarla ilgili maddelerde sınırlama sebebi konmamalıdır. Bilim ve sanat,

birçok maddesinde “milli güvenlik”, bazı temel hak ve hürriyetler için özel sınırlama sebebi olarak öngörülmüştür.⁸³ “Ancak bu, özellikle yargının, bir hakkın sınırlandırılması konusunda başvurabileceği hukuki bir ölçütten ibarettir ve bu bağlamda, Türkiye’nin mensup olduğunu iddia ettiği Avrupa kurumlarının uygulaması ışığında değerlendirilmek zorundadır. Yoksa amaç, haklar ve demokrasi konularının ‘ulusal güvenlik’ tarafından kucaklanıp, sarılıp sarmalanması hiç değildir.”⁸⁴

Anayasada anılan Kanunla yapılan değişiklikle “milli güvenlik”, özel hayatın gizliliği (m.20), konut dokunulmazlığı (m.21), haberleşme hürriyeti

düşünce ve açıklama, dinsel inanç, hak arama, savunma hakkı, dilekçe hakkı gibi kategoriler buna örnektir. Bu hak ve özgürlüklerin içeriği sınırsızdır. Bunlar ancak usule ilişkin bazı noktalardan düzenlenebilir.” Bkz. TÜSİAD, ‘Türkiye’de Demokratikleşme Perspektifleri’, sh.98.

⁸³ **MADDE 5.** — Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 20 nci maddesinin birinci fıkrasının üçüncü cümlesi yürürlükten kaldırılmış ve ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak, usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin üstü, özel kâğıtları ve eşyası aranamaz ve bunlara el konulamaz. Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını el koymadan itibaren kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, el koyma kendiliğinden kalkar.

MADDE 6. — Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 21 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

MADDE 21. — Kimsenin konutuna dokunulamaz. **Millî güvenlik**, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin konutuna girilemez, arama yapılamaz ve buradaki eşyaya el konulamaz. Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını el koymadan itibaren kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, el koyma kendiliğinden kalkar.

MADDE 7. — Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 22 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

MADDE 22. — Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır.

Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; haberleşme engellenemez ve gizliliğine dokunulamaz. Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, karar kendiliğinden kalkar.

(m.22), düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti (m.26), kamu tüzel kişilerinin elindeki basın dışı kitle haberleşme araçlarından yararlanma hakkı (m.31), dernek kurma hürriyeti (m.33), toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı (m.34) ve sendika kurma hakkı (m.51) nın sınırlama sebebi olarak düzenlenmiştir. Açıkça görüldüğü gibi milli güvenliğin korunması, daha doğrusu Anayasanın 13. maddesinde yer alan genel sınırlama sebepleri kaldırılmakla birlikte milli güvenlikle birlikte bu sebepler birçok maddeye tekrar konulmuştur.⁸⁵

Anayasa değişikliği teklifinin 13. maddeye ilişkin 2. maddesinin

İstisnaların uygulanacağı kamu kurum ve kuruluşları kanunda belirtilir.

MADDE 9. — Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 26 ncı maddesinin ikinci fıkrasına "Bu hürriyetlerin kullanılması," ibaresinden sonra gelmek üzere "**millî güvenlik**, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması," ibareleri eklenmiş, üçüncü fıkrası metinden çıkarılmış ve maddeye aşağıdaki fıkra son fıkra olarak eklenmiştir.

Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir.

MADDE 11. — Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 31 inci maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Kanun, **millî güvenlik**, kamu düzeni, genel ahlâk ve sağlığın korunması sebepleri dışında, halkın bu araçlarla haber almasını, düşünce ve kanaatlere ulaşmasını ve kamuoyunun serbestçe oluşmasını engelleyici kayıtlar koyamaz.

MADDE 12. — Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 33 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

MADDE 33.— Herkes, önceden izin almaksızın dernek kurma ve bunlara üye olma ya da üyelikten çıkma hürriyetine sahiptir.

Hiç kimse bir derneğe üye olmaya ve dernekte üye kalmaya zorlanamaz.

Dernek kurma hürriyeti ancak, **millî güvenlik**, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâk ile başkalarının hürriyetlerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabilir.

Dernek kurma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir.

Dernekler, kanunun öngördüğü hallerde hâkim kararıyla kapatılabilir veya faaliyetten alıkonulabilir. Ancak, millî güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, kanunla bir merci, derneği faaliyetten men ile yetkilendirilebilir. Bu mercinin kararı, yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, bu idarî karar kendiliğinden yürürlükten kalkar.

Birinci fıkra hükmü, Silahlı Kuvvetler ve kolluk kuvvetleri mensuplarına ve görevlerinin gerektirdiği ölçüde Devlet memurlarına kanunla sınırlamalar getirilmesine engel değildir.

Bu madde hükümleri vakıflarla ilgili olarak da uygulanır.

MADDE 13. — Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 34 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

MADDE 34. — Herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir.

gereğesinde “Anayasanın 13. maddesi Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesindeki ilkeler doğrultusunda yeniden düzenlenmektedir” denilmekte ise de, “ülkenin bütünlüğü”, “milli güvenlik”, “kamu emniyeti”, “dirlik ve düzenin korunması” gibi kavramlar, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde de temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması sebepleri olarak öngörülmüştür.⁸⁶ Sözgelimi, anılan sözleşmenin 10. maddesinin birinci fıkrasının birinci ve ikinci tunceleri “Her fert ifade ve ızhâr hakkına maliktir: Bu hak içtihat hürriyetini ve resmi makamların müdahalesi ve memleket sınırları mevzubahis olmaksızın, haber veya fikir almak veya vermek serbestisini ihtiva eder...” hükmünü taşımakta, ikinci fıkrasında da bu hak ve özgürlüklerin “...demokratik bir toplulukta, zaruri tedbirler mahiyetinde olarak, milli güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya amme emniyetinin, nizamı muhafazanın, suçun önlenmesinin, sağlığın veya ahlakın, başkalarının şöhret veya haklarının korunması, gizli haberlerin ifşasına mani olunması veya adalet kuvvetinin üstünlüğünün ve tarafsızlığının sağlanması için” ancak ve kanunla belirli merasime, koşullara,

Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ancak, **millî güvenlik**, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla sınırlanabilir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir.

MADDE 20. — Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 51 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

MADDE 51.— Çalışanlar ve işverenler, üyelerinin çalışma ilişkilerinde, ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için önceden izin almaksızın sendikalar ve üst kuruluşlar kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten serbestçe çekilme haklarına sahiptir. Hiç kimse bir sendikaya üye olmaya ya da üyelikten ayrılmaya zorlanamaz.

Sendika kurma hakkı ancak, **millî güvenlik**, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâk ile başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabilir.

Sendika kurma hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir.

Aynı zamanda ve aynı işkolunda birden fazla sendikaya üye olunamaz.

İşçi niteliği taşımayan kamu görevlilerinin bu alandaki haklarının kapsam, istisna ve sınırları gördükleri hizmetin niteliğine uygun olarak kanunla düzenlenir.

Sendika ve üst kuruluşlarının tüzükleri, yönetim ve işleyişleri, Cumhuriyetin temel niteliklerine ve demokrasi esaslarına aykırı olamaz.

⁸⁴ **TARHANLI Turgut:** *Haklarımız ve güvenlik*, Radikal, 23.08.2001

⁸⁵ Bu konudaki eleştiriler için bkz: **GÖZLER Kemal:** *Anayasa Değişikliği Gerekli mi?*, sh.60-61.

⁸⁶ **GİRİTLİ İsmet:** *Milli güvenlik tartışması*, Türkiye, 17.08.2001; **GÖZLER Kemal:** *Anayasa Değişikliği Gerekli mi?*, sh. 10-11; **GÖZÜBÜYÜK A. Şeref:** *Yönetim Hukuku*, Turhan Kitabevi, Gözden Geçirilmiş 7. Bası, Ankara-1994, sh.404.

sınırlamalara veya yaptırımlara tabi tutulabileceğine işaret edilmektedir.⁸⁷

Anayasa Mahkemesine göre, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında yasa koyucuya tanınan ölçünün sınırlarını belirleyen “kamu düzeni”, “milli güvenlik” gibi deyimler, uygulayıcıların görüş ve anlayışlarına göre genişletilebilecek, öznel yorumlara elverişli, bu nedenle de keyfiliğe dek varabilen çeşitli ve aşamalı uygulamalara yol açabilecek kapalı, genel kavramlardır.⁸⁸ Danıştay’a göre de, “genel güvenlik, siyasi veya idari icap” gibi deyimlerin aslında, belirsiz yasal kavramlar oluşturduğunda ve bugünkü yoğun uluslararası ilişkiler karşısında, uygulamada çok büyük bir duyarlılığı gerektirdiğinde kuşku yoktur.⁸⁹

Milli güvenliğin korunması için alınacak önlemler ile bu önlemler alınırken temel hak ve özgürlüklere getirilecek sınırlamalar arasındaki dengeyi kurma, zamanımızda devletlerin karşılaştıkları bir dilemmayı oluşturmaktadır. Her zaman içten ve dıştan bir takım tehlikelerle karşı karşıya gelebilen demokratik ülkeler, bir taraftan kurdukları düzeni ve demokrasiyi kuvvet kullanarak yıkmaya çalışanların çabalarına karşı, anayasalarının öngördüğü koşullar ve çareler içinde düzeni ve demokrasiyi korurken, diğer taraftan bu çabaların anayasalarının izin verdiği çizgi dışına taşmamasına, vatandaşlarının sahip olduğu temel hak ve özgürlüklerin gereksiz yere ya da gereğinden fazla sınırlandırılmamasına dikkat etmek durumundadırlar. Batı uygarlığı ve demokrasinin kökeninde, milli güvenlik ile özgürlük arasında kurulması gereken dengenin, özgürlüğü harcama pahasına kurulmaması gerektiğine inanılmakla birlikte, siyasi iktidarın acz içinde bırakılması ve devletin anarşi içinde çökmesi sonuçlarını doğurabilecek durumlara da müsamaha edilmemektedir. Bu bakımdan, devletlerin hem kişilerin temel hak ve özgürlüklerini korumak, hem de bunlara yönelik tehlikeleri önlemeye çalışmak şeklinde karşılaştıkları çıkmaz, ancak özgürlüklerle bunlara yönelik tehlikeler arasında bir dengenin kurulması ve özellikle alınan tüm önlemlerde, amacın temel hak ve özgürlüklerin korunması olduğunun unutulmaması suretiyle çözülebilir.⁹⁰

Görüldüğü gibi, milli güvenlikle temel hak ve özgürlükler arasında bir çatışma ihtimali olmakla ve bu iki kavramın birbirinin alanına tecavüz etme olasılığı bulunmakla birlikte, milli güvenlik kavramı ile özgürlükler arasında aynı zamanda yakın bir bağ mevcuttur. Çatışan söz konusu çıkarlar hakkında, daha açık bir ifadeyle, çatışan devlet çıkarları ve kişinin çıkarları

⁸⁷ **Danıştay** 5. D., E.1986/1723, K..1991/933, KT: 22.05.1991, DD, Yıl: 22, S.84-85, 1992, sh.326.

⁸⁸ **Anayasa Mahkemesi**, E.1976/27, K.1976/51, KT: 18-22/10/1976, RG, 16.05.1977 S.15939, **BİLGİN Pertev**: *İdare Hukuku Dersleri-İdare Hukukuna Giriş*, Filiz Kitabevi, İstanbul-1996, sh.55.

⁸⁹ **Danıştay** 12. D., E.1977/1349, K..1978/955, KT: 24.04.1978, AİD, 1978, c.11, S.4, sh.101.

⁹⁰ **AKGÜNER Tayfun**: *1961 Anayasasına Göre Milli Güvenlik Kavramı ve Milli Güvenlik Kurulu*, sh.117-118.

arasında arabuluculuk rolünü oynama ve son sözü söyleme yetkisi ise yargı organıdır.⁹¹

⁹¹ **AKGÜNER Tayfun:** *1961 Anayasasına Göre Milli Güvenlik Kavramı ve Milli Güvenlik Kurulu*, sh.118.